

Klió 2008/3.

17. évfolyam

XX. SZÁZAD

Szentkép és korkép: Pio atya a történész szemével

Sergio Luzzatto, a torinói egyetem oktatója olyan feladatra vállalkozott, amely sem könnyűnek, sem hálásnak nem nevezhető: történelmi életrajzot, tudományos monográfiát írt a huszadik század talán legnépszerűbb szentjéről, a pietrelcinai Pio atyáról. Mondhatni, „szentképet” festett, de nem a hagiográfia, hanem a historiográfia eszközeivel. Az ilyen művet könnyen megvádolhatják, egyfelől azzal, hogy hiedelmeket, babonákat, irracionális elemeket akar a tudományba beemelni, másfelől azzal, hogy milliók vallásos hitét sérti-vágja meg a tudós boncolókésével. Ezért írja a történet- és életrajzíró már könyve – Pio atya. Csodák és politika a huszadik századi Olaszországban (Padre Pio. Miracoli e politica nell'Italia del Novecento) – prológusában: „Szögezzük le világosan és határozottan már a legelején: itt nem azt akarjuk eldönteni egyszer s mindenkorra, hogy a Pio atya testén lévő sebek valódi stigmák, tettei valódi csodák voltak-e. Aki effajta kérdésekre keresne igenlő vagy tagadó választ ebben a könyvben, jobban teszi, ha azonnal becsukja.” (9. o.) Luzzatto a kapucinus szerzetes legnagyobb, legkétségsébevonhatatlanabb „csodájának” azt tartja, hogy a pugliai San Giovanni Rotondo „sziklás és bokros” pusztájában fel tudta építtetni a Casa Sollievo della Sofferenza (a Szenvedés Enyhítésének Háza) nevű modern és monumentális kórházat (349. o.). De még itt sem hallgatja el, hogy a szent cél megvalósításában a szentéletű barát jóhiszeműségének s ama „kifürkészhetetlen utaknak” betudhatóan olyan kétes figurák is részt vettek, mint a „feketeinges” és kollaboráns múltú ügyeskedő pénzember, Emanuele Brunatto, akinek az atyával való hosszú együttműködését „a másik Krisztus és az Antikrisztus” kapcsolatának nevezi (207. o.). „Ez a könyv céljából azt tűzte ki, hogy kijelölje Pietrelcinai Pio atya helyét a huszadik század olasz történelmében.” (18. o.) „Pio atya történetét feltárni annyi, mint, egyfajta tükörijáték révén, tanulmányozni egész vallástörténetünket a Nagy Háború és a második vatikáni zsinat között eltelt fél évszázadban.” (253. o.) Ezek az ars poetica – helyesebben inkább ars historiografica – jellegű megnyilvánulások is sejtetik, hogy ez a historiobiográfiai „szenttörténet” sokkal inkább történelmi, mint életrajzi, sokkal inkább kultúrtörténeti, mint vallási tartalmú. Hősét, az 1887 és 1968 között élt Francesco Forgionét (ez volt az eredeti neve) mindenféleképpen bizonyos távolságból szemléli-láttatja, nem személyiségére, belső világára, magánéletére, hanem kora vallási és politikai életével való kapcsolataira helyezve a hangsúlyt. E távolságtartás módszertani megfelelőjeként Luzzatto a középkorkutatás, a medievisztika eszközeit is felhasználja a modern szent tanulmányozásához.

A félreeső garganói klostromából, templomából, hívei köréből ki sem mozduló „stigmás barát” és a körülötte kivirágzó kultusz („devozione garganica”, „culto garganico”, 16., 321. 331., 337. o. stb.) történetében drámai koncentrálttsággal tükröződtek Olaszország és a világegyház történelmi fordulatai.

A Mussolini-érától a demokratikus korig sokszor, sokan és sokféleképpen próbálták a már életében szentként tisztelt frátert nagyon is földi, világi célok eszközeül felhasználni. S mint Luzzatto rámutat, „sorsa minden pápa halálával (a ogni morte di papa) változott” (384. o.): XV. Benedek alatt inkvizíciós eljárás indult ellene (először), XI. Pius pontifikátusa idején csaknem eltiltották a papi hivatástól, XII. Pius (olaszul szintén Pio) jóindulattal és támogatólag viseltetett „névrokona” iránt, annál kevésbé XXIII. János, hogy élete végén, VI. Pál pápasága éveiben ismét nyugalomra leljen. Meglepő módon éppen a haladó szelleműnek tartott, egyházmegújító személyiségek, a milánói Katolikus Egyetemet megalapító tudós teológus, Agostino Gemelli és a nagy reformer pápa, a „jó pápa” (papa buono), XXIII. János viseltettek elutasítóan és elítélően a „népi szent” iránt, akit ellenfelei a csalástól a bujaságig, a hisztériától a népbutításig sok mindennel meggyanúsítottak. Az pedig már egyenesen paradoxonnak tűnhet, hogy Pio atyát is, XXIII. Jánost is ugyanaz az egyházfő, II. János Pál avatta boldoggá, az általa ifjúkorában személyesen is meglátogatott szerzetest szentté is, 2002-ben.

Szent Pio miként életében, úgy halála után és kanonizációja óta is, mindegyre nehéz kérdések és problémák elé állít, drámai választásokra késztet. Egyrészt – ahogy a könyv epilógusában olvassuk – „képe a mai Olaszországban mindenütt jelen van... Pio atya korunk egyik ikonja” (399. o.).

Másrészt megoldhatatlan talányt jelent azoknak, akik a történelmet egyszerű formulák és klisék szerint, egyirányú utcának képzelik el. Amikor 1960ban, egy különösen alantas vád nyomán, újfent inkvizíciós vizsgálat indult ellene, monsignor Carlo Maccari apostoli felülvizsgáló a Szent Hivatalnak írott jelentésében feltett egy kérdést, amely – megváltoztatva a megváltoztatandót, a kevésbé jóhiszemű gyanakvást és az érdes hangnemet – azóta is sokakat nyugtalanít: „Hogyan lehetséges, hogy egy természeti adottságai tekintetében nem rendkívüli ember, aki korántsem mentes árnyékoktól és fogyatékoktól, olyan népszerűsége tette szert, amilyenre korunk vallástörténetében nem sok példa akad?” (376. o.)

Sergio Luzzatto: Padre Pio. Miracoli e politica nell'Italia del Novecento (Pio atya. Csodák és politika a huszadik századi Olaszországban), Einaudi, Torino, 2007. 419 o.

Madarász Imre